

PERCEPCIJA I AUTOPERCEPCIJA USPJEŠNOSTI RADA NA IZVRŠENJU ODGOJNE MJERE POJAČANA BRIGA I NADZOR¹

Zdravka Poldrugač

Originalni znanstveni članak

Odsjek za socijalnu pedagogiju
Fakultet za defektologiju, Zagreb

UDK: 376.5
Zaprimljeno: 15. 10. 1992.

Sažetak

Na uzorku od 158 ispitanika prema kojima je prije najmanje 3,5 godine završen rad na provođenju odgojne mjere pojačana briga i nadzor izrečene od strane Općinskog ili Okružnog suda u Zagrebu, analizirane su relacije između percepcije uspješnosti provedene mjere od strane stručnog radnika Centra za socijalnu skrb - voditelja odgojne mjere i autopercepcije ispitanika bivšeg maloljetnika nad kojim se mjera provodila.

Kanoničkom analizom kovarijanci (upotrijebljen je program QCCR) izolirana su tri značajna para kvazikanoničkih faktora. Prvi kvazikanonički faktor izoliran na skupu varijabli o autopercepciji uspješnosti tretmana ukazuje na pozitivan stav prema provedenoj odgojnoj mjeri, a njegov par na skupu varijabli percepcije uspješnosti od strane voditelja čine varijable dobre integriranosti u sredinu uz izrazit nedostatak bilo kojeg oblika poremećaja u ponašanju.

Donekle pozitivan stav ispitanika o provedenoj odgojnoj mjeri veže se i na neintegriranost u sredini i višestruki recidivizam u ponašanju, na što ukazuje III. kvazikanonički faktor.

Nekritičan i indiferentan stav ispitanika prema uspješnosti provedene odgojne mjere veže se na prisustvo različitih oblika poremećaja u ponašanju iako je i prekršajna i kriminalna aktivnost slabija (II. kvazikanonički faktor).

Rezultati ukazuju na veću značajnost postojanja poremećaja u ponašanju u pogledu nekritičnosti ili čak negativnog stava prema provedenoj odgojnoj mjeri, nego što bi se taj značaj mogao pripisati učestalosti kriminalnoj aktivnosti.

KLJUČNE RIJEČI: odgojna mjera pojačane brige i nadzora, katamnističko ispitivanje

1. UVOD

Provjera uspješnosti tretmana delinkvenata u posljednje vrijeme zauzima sve više mjesta u stručnim i znanstvenim analizama. Sigurno je da tretman ne može biti sam sebi svrhom, već on ima opravdanja kad je usmjeren na socijalno pozitivnu integraciju delinkvenata, te izučavanje njegove uspješnosti omogućuje i unapređenje, odnosno modifikaciju samog tretmana.

Integracija maloljetnika u socijalnu sredinu ovisi od mnogih komponenata koje djeluju integralno. Razumljivo, neke od njih imaju veći ili manji utjecaj. Tako su čimbenici odgovorni za postpenalnu socijalnu integraciju muških maloljetnika u Hrvatskoj (Dobrenić, Kovačević,

Momirović, Singer, 1973) uglavnom svedeni na stav maloljetnika prema radu, sociopatsku i kriminalnu aktivnost. Ukoliko su ti stavovi, odnosno ponašanja, socijalno adekvatniji, bolja je i socijalizacija maloljetnika.

Pozitivan stav prema školi i radu i dobar uspjeh u školi ili na radnom mjestu smatraju se izuzetno važnim indikatorom resocijalizacije u razdoblju nakon odgojne mjere. Kovačević (1976) je na uzorku od 459 maloljetnih delinkvenata analizirao efikasnost resocijalizacije u postpenalnom razdoblju. Utvrdio je da postoji devet homogeniziranih skupina maloljetnih delinkvenata koje se mogu svrstati u tri osnovne grupe: relativno dobre, relativno srednje i relativno slabe postpenalne socijalne

¹ Ovaj je rad dio znanstveno-istraživačkog projekta "Evaluacija modela tretmana mladih s poremećajima u ponašanju - Maloljetni delinkventi u probaciji".

integracije. Ustanovio je da u kategoriji relativno dobre integracije ima 3,6% recidivista, 14,7% u kategoriji relativno srednje integracije i 63,1% recidivista u kategoriji slabe postpenalne socijalne integracije. Ustanovio je, također, da dobar uspjeh u radu ili školovanju izrazito prevladava u taksonima relativno dobre postpenalne socijalne integracije.

U ovom radu procjena uspješnosti provedene odgojne mjere izražena od strane stručnog djelatnika centra za socijalnu skrb - najčešće voditelja odgojne mjere, stavljena je u odnos s procjenom, odnosno mišljenjem samog bivšeg probanda o mjeri koja je prema njemu bila provedena. Pretpostavlja se da će se ta mišljenja razlikovati s obzirom na stupanj integriranosti bivšeg maloljetnika u socijalnu sredinu, odnosno obzirom na postojanje elemenata uspješnosti provedene odgojne mjere.

2. METODE RADA

Istraživanje je provedeno na uzorku od 158 ispitanika prema kojima je prije najmanje 3,5 godine završen rad na provođenju odgojne mjere pojačana briga i nadzor, izrečene od strane Općinskog ili Okružnog suda u Zagrebu u razdoblju od 1. X. 1982. do 15. I. 1985. godine. Varijable koje su u ovom radu korištene mogu se podijeliti u dvije skupine. Prvu skupinu čine varijable o uspješnosti odgojne mjere na osnovi procjena stručnog djelatnika centra za socijalnu skrb, koji je u većini slučajeva bio ranije voditelj odgojne mjere. Te varijable odnose se na karakteristike sredine u kojoj relativno stalno boravi raniji proband, te karakteristike njegova socijalnog ponašanja napose u odnosu na objekte u vezi s kojima je njegovo ranije ponašanje označeno neprihvatljivim i zbog čega mu je bila izrečena odgojna mjera. Drugu skupinu čine varijable koje procjenjuju maloljetnikovu percepciju odgojne mjere, a odnose se na adekvatnost odabira upravo te odgojne mjere, mišljenje bivšeg probanda o vremenskom trajanju mjere i mišljenje o ukupnoj uspješnosti provedene odgojne mjere. Relacije percepcije i autopercepcije uspješnosti rada na provođenju odgojne mjere pojačana briga i nadzor analizirane su kanoničkom analizom kovarijanci, primjenom programa QCCR (Momirović, Dobrić, Karaman, 1983), koji se temelji na maksimizaciji kovarijanci linearnih kompozita dva skupa varijabli uz uvjet ortonormalnosti transformacijskih matrica.

3. REZULTATI I DISKUSIJA

Kanoničkom analizom kovarijanci izolirana su tri značajna para kvazikanoničkih faktora (tablica 1) od kojih prvi sadrži najznačajniji dio zajedničke varijance.

Tablica 1.

	LAMBDA	PROPORCIJA VARIJANCE	KUMULACIJA
1	.69311	.67674	.67674
2	.18982	.18533	.86207
3	.14126	.13793	1.00000

zadnji značajni karakterističan korijen

Prvi kvazikanonički faktor izoliran na skupu varijabli koje procjenjuju uspješnost rada na provođenju odgojne mjere od strane stručnog djelatnika centra za socijalnu skrb (tablica 2.) definiran je dobrom integriranošću u socijalnu sredinu, boljim odnosom nakon odgojne mjere prema obitelji, školovanju i radu, pa i vlastitom izgledu, i osobito nepostojanjem svih promatranih oblika poremećaja u ponašanju. Valja naglasiti da kriminalna aktivnost i recidivizam u vršenju krivičnih djela nije od značaja za formiranje ove kvazikanoničke varijable.

Njegov par u prostoru varijabli autopercepcije uspješnosti tretmana (tablica 3.) definiran je pozitivnim stavom bivšeg probanda prema provedenoj odgojnoj mjeri i mišljenjem da je mjera bila uspješna, jer tu spadaju ispitanici koji smatraju da je mjera bila dobro odabrana, da im je pomogla i da je vremenski trajala upravo onoliko koliko je bilo potrebno.

Ova kvazikanonička varijabla ukazuje na to da pozitivan stav prema provedenoj mjeri kao i mišljenje o njenoj uspješnosti imaju upravo oni bivši probandi koji su dobro integrirani u socijalnu sredinu i ne ispoljavaju poremećaje u ponašanju, pa svakako te dvije činjenice uz pozitivan odnos prema obitelji i školovanju i radu možemo smatrati osnovnim prediktorima uspješnosti ove odgojne mjere. Za uspješnost odgojne mjere, prema rezultatima ovog istraživanja, nije od značaja neko organizirano provođenje slobodnog vremena ili bavljenje hobijem, a svakako od manjeg je značaja čak i kriminalna i prekršajna aktivnost.

Drugi kvazikanonički faktor izoliran na skupu varijabli koje procjenjuju uspješnost integracije i ponašanje bivšeg probanda nakon odgojne mjere (tablica 4.) definiran je tendencijom ka postojanju svih promatranih oblika poremećaja u ponašanju, a osobito bježanja iz škole, skitnje, tapkarenja, bježanja od kuće, nasilničkog ponašanja i narkomanije. Takvi ispitanici nisu boravili u penalnim ustanovama, a kriminalna i prekršajna aktivnost im je slabija.

Sklop i struktura drugog kvazikanoničkog faktora izoliranog na skupu varijabli o autopercepciji uspješnosti

odgojne mjere (tablica 5.) ukazuju na to da se ovdje radi o ispitanicima koji češće smatraju da im je izrečena mjera bila preoštra, trajala je doduše, po njihovom mišljenju, onoliko koliko je trebalo, ali im nije ni pomogla ni odmogla. Takva struktura ukazuje na indiferentan i pomalo nekritičan stav prema provedenoj odgojnoj mjeri koji se, kao što je već navedeno, veže uz osobe kod kojih poremećaji u ponašanju egzistiraju i dalje, bez obzira na tretman tijekom odgojne mjere, iako uz činjenicu da je prekršajna i kriminalna aktivnost slabije izražena.

Treći kvazikanonički faktor izoliran na skupu varijabli koje procjenjuju uspješnost odgojne mjere od strane stručnog djelatnika centra za socijalnu skrb (tablica 6.) definiran je neintegriranošću u socijalnu sredinu i višestrukim recidivizmom u vršenju krivičnih djela i to kako u toku, tako i nakon odgojne mjere, pri čemu se radi o raznovrsnoj kriminalnoj djelatnosti. Ovaj faktor definiran je i nepostojanjem poremećaja u ponašanju. Njegov par u prostoru varijabli koje procjenjuju autopercepciju uspješnosti rada na provođenju odgojne mjere (tablica 7.) definiran je mišljenjem ispitanika da mu je mjera pomogla, ali i time da mu je trebalo izreći još oštriju odgojnu mjeru, što u svjetlu podataka o socijalnoj sredini i ponašanju bivšeg probanda, govori o kritičnom i pozitivnom stavu prema provedenoj odgojnoj mjeri, kao i kritičnom stavu prema vlastitom ponašanju.

5. LITERATURA

1. Dobrenić, T., Kovačević, V., Momirović, K., Singer, M. (1973): Efikasnost metoda preodgoja u odgojnim zavodima i odgojno-popravnim domovima SRH. Institut za kineziologiju. Zagreb.
2. Kovačević, V. (1976): Efikasnost resocijalizacije maloljetnih delinkvenata koji pripadaju različitim taksonomskim skupinama određena na temelju njihovih psiholoških i socioloških karakteristika. Disertacija. Fakultet za defektologiju. Zagreb.
3. Momirović, K., Dobrenić, V., Karaman, Ž. (1983): Canonical covariance analysis. Proceedings of 5th International Symposium "Computer at the University". Cavtat.

4. ZAKLJUČAK

Rezultati dobiveni u ovom istraživanju potvrdili su pretpostavku da će se pozitivna autopercepcija tretmana vezati uz bolju integriranost ispitanika u socijalnu sredinu, odnosno da će se vezati uz postojanje elemenata uspješnosti provedene odgojne mjere.

Dobiveni rezultati još jednom potvrđuju činjenicu da sama delinkventna aktivnost, kako obzirom na vrstu, tako i obzirom na učestalost, nije od prevelikog utjecaja na s jedne strane integraciju bivšeg probanda u socijalnu sredinu, a s druge strane i na formiranje njegovih stavova i mišljenja o uspješnosti provedene odgojne mjere.

Ono što je mnogo značajnije i što uz sebe veže nekritičan i indiferentan stav prema odgojnoj mjeri, a time i prema vlastitom ponašanju, jeste postojanje poremećaja u ponašanju koji su prisutni i prije i nakon odgojne mjere, i to prvenstveno onih poremećaja u ponašanju koji su izraz ispitanikova stava prema školovanju i radu. Upravo djelovanje na otklanjanju poremećaja u ponašanju predstavlja najosjetljiviji, pa i najsloženiji dio rada na provođenju ove odgojne mjere, jer o njegovoj uspješnosti uvelike ovisi efikasnost izrečene krivične sankcije.

6. PRILOG

Tablica 2

Koeficijenti (X), sklop (P), struktura (F) i krosstruktura (C) prvog kvazikanoničkog faktora varijabli percepcije efikasnosti mjere

	X	P	F	C
INTEG	.28	.66	.56	.18
INTANK	.39	.68	.58	.24
PENAL	-.03	.23	.21	-.02
PENKRI	.14	.26	.21	.09
ODPOR	.28	.58	.55	.18
ODSKO	.15	.56	.56	.09
IZGLED	.12	.31	.31	.08
SPOREG	-.04	-.06	-.07	-.02
KULTU	.00	-.01	.02	.00
HOPRI	-.10	.06	.04	-.06
KONALK	.32	.62	.62	.20
BESPOS	.37	.75	.76	.23
SKIPRI	.31	.62	.64	.20
PROPRI	.11	.34	.38	.07
TAPRI	.06	.40	.42	.04
BJEPRI	.10	.34	.36	.06
SKOPRI	.20	.48	.50	.13
OSAM	.08	.35	.39	.05
SVERC	.19	.40	.48	.12
PROSTI	.23	.36	.44	.15
NASIL	.35	.60	.66	.22
NARKO	-.01	.26	.35	-.01
KRIMI	.07	.25	.17	.04
VRSTA	-.04	.10	.01	-.02
PREKR	-.00	.21	.18	-.00
POZIV	.10	.12	.08	.06
KADA	-.03	.16	.08	-.02
KRINAK	-.02	.18	.10	-.01

Tablica 4

Koeficijenti (X), sklop (P), struktura (F) i krosstruktura (C) drugog kvazikanoničkog faktora varijabli percepcije efikasnosti mjere

	X	P	F	C
INTEG	.13	.27	.35	.07
INTANK	.11	.28	.35	.06
PENAL	.35	.59	.54	.19
PENKRI	.07	.32	.34	.04
ODPOR	.15	.20	.18	.08
ODSKO	-.17	-.03	-.07	-.09
IZGLED	-.05	-.02	-.05	-.03
SPOREG	.35	.52	.49	.20
KULTU	.13	.32	.25	.07
HOPRI	-.01	-.07	-.04	-.00
KONALK	.11	-.06	-.10	.06
BESPOS	-.02	-.11	-.17	-.01
SKIPRI	-.06	-.28	-.32	-.3
PROPRI	-.07	-.15	-.22	-.4
TAPRI	-.16	-.22	-.26	-.09
BJEPRI	-.00	-.29	-.31	-.00
SKOPRI	-.45	-.36	-.38	-.25
OSAM	.17	.18	.07	-.10
SVERC	.06	.12	-.03	.04
PROSTI	.03	-.01	-.16	.02
NASIL	-.09	-.20	-.31	-.05
NARKO	-.36	-.34	-.46	-.20
KRIMI	.11	.36	.42	.06
VRSTA	-.10	.07	.18	-.06
PREKR	.45	.70	.66	.25
POZIV	.10	.49	.48	.05
KADA	.06	.22	.31	.03
KRINAK	-.04	.20	.29	-.02

Tablica 3

Koeficijenti (X), sklop (P), struktura (F) i krosstruktura (C) prvog kvazikanoničkog faktora varijabli autopercepcije efikasnosti mjere

	X	P	F	C
RAZLOG	.63	.82	.76	.26
TRAMJE	.51	.67	.76	.21
UKUUSP	.59	.77	.77	.24

Tablica 5

Koeficijenti (X), sklop (P), struktura (F) i krosstruktura (C) drugog kvazikanoničkog faktora varijabli autopercepcije efikasnosti mjere

	X	P	F	C
RAZLOG	-.44	-.34	-.29	-.14
TRAMJE	.85	.66	.75	.28
UKUUSP	-.27	-.21	-.04	-.09

Tablica 6

Koeficijenti (X), sklop (P), struktura (F) i krosstruktura (C) trećeg kvazikanoničkog faktora varijabli percepcije efikasnosti mjere

	X	P	F	C
INTEG	-.26	-.46	-.41	-.12
INTANK	-.24	-.41	-.36	-.11
PENAL	.16	.12	.00	.07
PENKRI	-.13	-.12	-.17	-.06
ODPOR	.13	-.06	-.01	.06
ODSKO	.03	-.01	.10	.01
IZGLED	.03	.03	.09	.01
SPOREG	-.01	.13	-.03	-.00
KULTU	.05	.28	.18	.02
HOPRI	-.03	-.12	-.09	-.01
KONALK	-.15	-.02	.12	-.07
BESPOS	-.08	.04	.21	-.04
SKIPRI	-.14	-.00	.20	-.06
PROPRI	.03	.18	.29	.01
TAPRI	-.16	.04	.18	-.07
BJEPRI	-.12	.00	.15	-.06
SKOPRI	.03	-.06	.14	.01
OSAM	.13	.29	.31	.06
SVERC	.41	.44	.48	.19
PROSTI	.31	.42	.49	.14
NASIL	.26	.23	.41	.12
NARKO	.44	.36	.50	.20
KRIMI	.03	-.28	-.33	.01
VRSTA	-.29	-.43	-.43	-.13
PREKR	.16	.10	-.06	.07
POZIV	.06	-.02	-.13	.03
KADA	-.09	-.40	-.40	-.04
KRINAK	-.23	-.37	-.39	-.11

Tablica 7

Koeficijenti (X), sklop (P), struktura (F) i krosstruktura (C) trećeg kvazikanoničkog faktora varijabli autopercepcije efikasnosti mjere

	X	P	F	C
RAZLOG	-.64	-.52	-.53	-.22
TRAMJE	-.09	-.08	.02	-.03
UKUUSP	.76	.63	.64	.27

PERCEPTION AND SELF-PERCEPTION OF SUCCESSFULNESS IN CARRYING-OUT THE EDUCATIONAL MEASURE INTENSIFIED CARE AND SUPERVISION

Summary

On the sample of 158 subjects who at least 3,5 years ago had completed the educational measure intensified care and supervision given to them by Court of First Instance or High Court of Justice in Zagreb, relations between successfulness of the measure carried out by a professional worker of the Centre for Social Care - the leader of the educational measure, and self-perception of a former juvenile who was given the measure, were analysed.

Using canonic analysis of covariances (QCCR programme), three important pairs of quasi-canonic factors were isolated. First quasicanonic factor isolated in group of variables of self-perception about effectiveness of the treatment, showed positive attitude towards the educational measure that was carried out, whereas its pair ingroup of variables of perception of effectiveness on the part of the leader, consisted of variables of good integration into environment lacking any kind of disturbances in behaviour.

Subject's relatively positive attitude towards measure that was carried out was connected with lack of integration into environment and multiple recidivism in committing illegal acts, again without disturbances in behaviour which was indicated with 3rd quasi-canonic factor.

Subject's critical and indifferent attitude towards successfulness of the measure was connected with different forms of disturbances in behaviour although both offensive and criminal activities were less prominent (II quasi-canonic factor).

The results are showing that there oils more importance in the existence of disturbances in behaviour regarding critical or even negative attitude towards the measure than what can be attributed to frequent criminal activity.

KEY WORDS: probation, katamnestic research